

УДК 349.4

У збірнику представлено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин», присвяченої 90-річчю професора Н. І. Титової, проведеної 18 листопада 2016 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Також розміщено вибрані праці д.ю.н., професора Н. І. Титової, які впорядковані Я.З. Гаєцькою-Колотило.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

Редакційна колегія:

- проф.Пилипенко П.Д.;
- к.ю.н. Барабаш Н.П.;
- доц. Ващишин М.Я.;
- доц. Гаєцька-Колотило Я.З.

Актуальні проблеми соціального права. Еволюція правового регулювання аграрних, земельних та екологічних відносин. Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 18 листопада 2016 р.). за заг. ред. П. Д. Пилипенка – Львів, 2016. – с. 314

УДК 349.4

© Колектив авторів, 2016
© Львівський національний університет імені Івана Франка; 2016
© Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України; 2016
© Український центр соціально-правових досліджень, 2016

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ

Хомінець Світлана Володимирівна

кандидат юридичних наук, асистент

кафедри земельного та аграрного права

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», об'єктами правової охорони навколишнього природного середовища визнаються природні ресурси як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період. До таких об'єктів Законом віднесено землі, надра, води, атмосферне повітря, ліс та іншу природну рослинність, тваринний світ. З наведеної норми витікає висновок, що зазначеним нормативно-правовим актом ґрунти не визнаються окремим об'єктом правової охорони довкілля, а отже, і самостійним компонентом навколишнього природного середовища. Це, у свою чергу, створює перешкоди у застосуванні норм Закону при регламентації ґрунтоохоронних відносин. Така ситуація пов'язана, в першу чергу, з відсутністю законодавчого визначення правового режиму ґрунтів як окремого об'єкта.

З іншого боку, аналіз чинного законодавства України дає змогу стверджувати, що існуючі сьогодні правові норми в галузі регламентації відносин щодо використання і охорони ґрунтів стосуються, перш за все, ґрунтів земельних ділянок сільськогосподарського призначення. При цьому правове регулювання використання і охорони ґрунтів земельних ділянок інших категорій земель майже відсутнє у вітчизняному законодавстві. Це пов'язано з тим, що ґрунти розглядаються як природний засіб виробництва в сільському господарстві, тобто законодавчо охороняються лише економічні властивості ґрунту.

Однак ґрунти є природним ресурсом поліфункціонального значення, оскільки відіграють важливу роль не тільки в економічній сфері життєдіяльності людини, а ще й в соціально-культурній. Вони є природним об'єктом – частиною навколишнього природного середовища, розташовані не тільки на земельних ділянках сільськогосподарського призначення, а ще й на поверхні земельних ділянок інших категорій (лісогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, житлової та громадської забудови тощо). Тому визнання ґрунтів самостійною складовою навколишнього природного середовища має важливе практичне значення, адже це створить необхідні умови для забезпечення їх належної правової охорони, яка має базуватися на загально визнаній та єдиній системі принципів правової охорони навколишнього природного середовища.

Слід наголосити, що розуміння ґрунту як поліфункціонального природного ресурсу знайшло відображення у правотворчій формі державного регулювання ґрунтоохоронних відносин. Зокрема, 20 січня 2015 року, за номером 1798 у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону України «Про збереження ґрунтів та охорону їх родючості». Законопроект було розроблено Міністерством аграрної політики та продовольства України разом з державною установою «Інститут охорони ґрунтів України». У тексті документа зазначалося, що основними принципами державної політики у сфері збереження ґрунтів та охорони їх родючості є права охорона ґрунтів як компонента природного середовища на всіх категоріях земель (ст. 4). Проте, незважаючи на об'єктивну необхідність в детальній регламентації ґрунтоохоронних відносин, зазначений законопроект не було прийнято.

Сьогодні ж невизначеність правового режиму ґрунтів призводить до їх подальшої деградації. Такий недолік законодавства потребує негайного усунення.

Одним з дієвих напрямів удосконалення правового режиму ґрунтів є окреслення кола прав та обов'язків власників і користувачів відповідних земельних ділянок.

Варто зазначити, що положення стосовно прав та обов'язків власників і користувачів земельних ділянок містяться у земельному законодавстві. Це, перш за все, ст. ст. 90, 91, 95, 96 Земельного кодексу України та ст. ст. 35 – 37 Закону України «Про охорону земель». Однак зазначені норми мають загальний характер і стосуються або виключно земель сільськогосподарського призначення або усіх земель в цілому без урахування їх поділу на категорії. Для встановлення ж детального правового режиму ґрунтів різних категорій земель не достатньо їх концентрації у відповідному розділі законодавства. Більш дієвим уявляється внесення відповідних змін у глави Земельного кодексу України, що встановлюють правові режими різних категорій земель, а також у поресурсове законодавство – до Лісового кодексу, Водного кодексу, Кодексу України про надра, Закону України «Про рослинний світ» тощо.